GPH S6 03(M)
EXAM CODE: S E PHM6C

সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক দৰ্শন

ষষ্ঠ ষাণ্মাসিক

দৰ্শন

খণ্ড - ১

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

বিষয় বিশেষজ্ঞ মণ্ডলী

অধ্যাপক শিৱনাথ শর্মা(অবসাৰপ্রাপ্ত), দর্শন বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

অধ্যাপক সৌৰভপ্রাণ গোস্বামী, দর্শন বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

শ্রীপ্রদীপ খাটনিয়াৰ, সহযোগী অধ্যাপক, দর্শন বিভাগ, কটন বিশ্ববিদ্যালয়

সমন্বয়ৰক্ষী ঃ ড° তেজসা কলিতা, সহকাৰী অধ্যাপিকা কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রস্তুতি গোটৰ সদস্য

অধ্যায়	*অৱিহণা যোগাইছে*	*ভাষান্তৰকাৰী*
১	ড° ভাস্কৰ ভট্টাচার্য্য,কৃ.কা.স.ৰা.মু.বি.	ড° মানসী বৰা
২,৩,৪,৮	ঋষিকা পাটগিৰী	গিতাঞ্জলী মেধি
৫	ড° উপলা বৰুৱা	ড° উপলা বৰুৱা, কটন কলেজ
	কটন কলেজ	ড° কান্তা চক্রৱর্ত্তী, কৃ.কা.স.ৰা.মু.বি.
৬	ড° ভাস্কৰ ভট্টাচার্য্য	ড° ভাস্কৰ ভট্টাচার্য্য
৭	ড° ভাস্কৰ ভট্টাচার্য্য, কৃ.কা.স.ৰা.মু.বি.	মাইনু দেবী বৰুৱা

সম্পাদনা ঃ

বিষয়বস্তু সম্পাদনা ঃ ড° তেজসা কলিতা, ড° ভাস্কৰ ভট্টাচার্য্য,

ভাষা সম্পাদনা ঃ ড° তেজসা কলিতা

গাঁথনিক সম্পাদনা ঃ ড° তেজসা কলিতা, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রথম প্রকাশ ঃ , ২০২০

© কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দ্বাৰা সর্বস্বত্ব সংৰক্ষিত।

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ লিখিত অনুমতি অবিহনে গ্রন্থস্বত্ব জাননীৰ দ্বাৰা সুৰক্ষিত এই মুদ্রণ বা ইয়াৰ যিকোনো অংশ প্রতিলিপিকৰণ, স্কেনিং, বাণীবদ্ধকৰণ তথা তথ্য সংৰক্ষণ নাইবা পুনৰুদ্ধাৰ পদ্ধতিৰ লগতে বর্তমানে জ্ঞাত বা ভৱিষ্যতে উদ্ভাৱন-সম্ভৱ যিকোনো বৈদ্যুতিক, ডিজিটেল বা যান্ত্রিক উপায়েৰে প্রকাশ, প্রেৰণ, হস্তান্তৰ বা সংৰক্ষণ কৰিব নো�ৱাৰিব।

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হৈ পঞ্জীয়কৰ দ্বাৰা মুদ্রিত আৰু প্রকাশিত।

এই শিক্ষণ সামগ্রী প্রস্তুতিৰ বাবে আর্থিক অনুদান আগবঢ়োৱা **নতুন দিল্লীৰ দূৰ শিক্ষা পৰিষদ**ৰ ওচৰত বিশ্ববিদ্যালয় কৃতজ্ঞ।

হাউচফেড কমপ্লেক্স, দিচপুৰ, গুৱাহাটী-৭৮১ ০০৬; Web : www.kkhsou.in

পাঠ্যবিষয়ৰ পৰিচয় ঃ

এই পাঠ্যবিষয়খনে আপোনাক সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক দৰ্শনৰ লগত পৰিচয় কৰি দিব। সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক দৰ্শনে কিছুমান সামাজিক আৰু ৰজানৈতিক বিষয়ৰ বিষয় যেনে সমাজৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশ, সামাজিক চুক্তি তত্ত্ব, সমাজ সম্পৰ্কীয় বিভিন্ন বিষয়, মানৱ অধিকাৰ আদিৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰে। এই পাঠ্য বিষয়টিয়ে আৰু কিছুমান বিষয় যেনে সন্ত্রাসবাদ, বিশ্বায়ন, ধর্ম- নিৰপেক্ষতা, মার্ক্সবাদ আদিৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰিব। এই আটাইবোৰ বিষয়কে দৰ্শনৰ জৰিয়তে অধ্যয়ন কৰা হ'ব।

খণ্ড পৰিচয়

এই খণ্ডটিত আঠটা অধ্যায় আছে। প্রথম অধ্যায়টো হ'ল 'সমাজৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশ'। এই অধ্যায়টো অধ্যয়ন কৰি আপুনি- সমাজৰ অর্থ আৰু সংজ্ঞা, সমাজৰ উৎপত্তি আৰু ইয়াৰ ক্রমবিকাশ, মানৱসমাজৰ প্রকৃতি, সমাজৰ উপাদান সমূহ, সমাজ বৈশিষ্ট্যসমূহ, সমাজৰ প্রকাৰ সমূহ আদিৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব।

দ্বিতীয় অধ্যায়টো হ'ল সামাজিকচুক্তি তত্ত্ব-হবচ্ . এই অধ্যায়টো অধ্যয়ন কৰি আপুনি মানৱ প্রকৃতি সম্পর্কে হবচ্ৰ দৃষ্টিভংগী, সমাজৰ উৎপত্তি, সামাজিক চুক্তি তত্ত্ব, সামাজিক চুক্তি তত্ত্ব সম্পর্কে হবচ্ৰ দৃষ্টিভংগী আৰুব্যক্তিৰ সমাজৰ সৈতে থকা সম্পর্কৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব।

তৃতীয় অধ্যায়টো হ'ল সামাজিক চুক্তি তত্ত্ব—লক। এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি এখন প্রাক্— ৰাজনৈতিক ৰাষ্ট্রত মানৱ প্রকৃতি কেনেধৰণৰ আছিল সেই সম্পর্কে লকৰ দৃষ্টিভংগী, সমাজৰ উৎপত্তি সম্পর্কে হবচ্ আৰু লকৰ দৃষ্টিভংগীৰ মাজত থকা পার্থক্য, লকৰ সামাজিক চুক্তি তত্ত্ব প্রকৃতি ৰাজ্যৰ কিছুমান অসুবিধাৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব।

চতুর্থ অধ্যায়টো হ'ল সামাজিক চুক্তি তত্ত্ব—ৰুছো। **এই** অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি, মানৱ প্রকৃতি সম্পর্কে ৰুছোৰ দৃষ্টিভংগী কি আছিল, সামাজিক চুক্তি সম্পর্কে ৰুছোৰ দৃষ্টিভংগী কি আছিল, সাধাৰণ ইচ্ছা (General Will) আৰু সাধাৰণ মংগল (Common Good) ৰ ধাৰণা দুটাৰ বিষয়ে, মানৱ প্রকৃতি সম্পর্কে থকা হবচ্, লক আৰু ৰুছোৰ দৃষ্টিভংগীৰ প্রভেদবোৰ জানিব পাৰিব।

পঞ্চম অধ্যায়টো হ'ল'সামাজিক অনুষ্ঠান সমূহঃ পৰিয়াল, শিক্ষা, আৰু ধর্ম'। এই অধ্যায়টো অধ্যয়ন কৰি আপুনি- সামাজিক অনুষ্ঠানৰ ধাৰণা, অর্থ আৰু সংজ্ঞা, বৈশিষ্ট্য,পৰিয়াল-বৈশিষ্ট্য, প্রকাৰ, কার্য্যাৱলী , শিক্ষা - শিক্ষাৰ সংজ্ঞা, শিক্ষাৰ কার্য্যাৱলী , ধর্ম -অর্থ আৰু বৈশিষ্ট্য, প্রকাৰ , মানৱ সমাজত ধর্মৰ ভূমিকা নাইবা কার্য্যাৱলীৰ বিষয়ে বিশদ জ্ঞান লাভ কৰিব।

ষষ্ঠ অধ্যায়টো হ'ল 'ব্যক্তি আৰু সমাজ'। এই অধ্যায়ত আপুনি- সামাজিক চুক্তি তত্ত্ব ,সামাজিক চুক্তি তত্ত্বৰ সমালোচনা,জৈৰিক তত্ত্ব জৈৰিক তত্ত্বৰ সমালোচনা, দলীয় মনৰ তত্ত্ব, দলীয় মনৰ তত্ত্বৰ সমালোচনা, আৰু ব্যক্তি আৰু সমাজ সম্পর্কে চিন্তাবিদ সকলোৰ মাজত উদ্ভৱ হোৱা বির্তকৰ বিষয়ে বিশদ ভাবে জানিব পাৰিব।

সপ্তম অধ্যায়টো হ'ল অধিকাৰ আৰু কর্তব্য'। এই অধ্যায়ত আপুনি- অধিকাৰ আৰু কর্তব্যৰ প্রকাৰসমূহ, অধিকাৰ আৰু কর্তব্যৰ ওপৰত গান্ধীবাদী মতামত ,ধর্ম-সংকট বা কিংকর্ত্তব্য মীমাংসা ,আৰু কর্তব্যৰ সংঘাত বিষয়ে জ্ঞান লাভ কৰিব।

অষ্টম অধ্যায়টো হ'ল 'সন্ত্রাসবাদ'। এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি সন্ত্রাসবাদ আৰু সন্ত্রাসবাদীৰ অর্থ বুজি পাব, সন্ত্রাসবাদৰ বৈশিষ্ট্যবোৰ জানিব পাৰিব, স্বাধীনতা সংগ্রামীৰ অর্থ আৰু লগত সন্ত্রাসবাদী আৰু স্বাধীনতা সংগ্রামীৰ মাজৰ প্রভেদ বুজি পাব আৰু সন্ত্রাসবাদ বিশ্লেষণ কৰাৰ উপায় সম্পর্কে অৱগত হ'ব।

এই পাঠ্যবিষয়টি অধ্যয়ন কৰোঁতে মূল পাঠৰ লগে লগে সোঁ তথা বাঁওফালে কিছুমান আয়তাকাৰ বাকচ লক্ষ্য কৰিব। এইবোৰে মূল পাঠত উল্লেখ থকা দৰকাৰী ধাৰণাসমূহ সৰল অর্থত বুজি পোৱাত সহায় কৰিব। **'জানি থোৱা ভাল'** বাকচবোৰত মূল পাঠৰ সৈতে জড়িত কিছু গুৰুত্বপূর্ণ তথ্যৰ সম্ভেদ আছে। আকৌ, প্রতিটো শাখাৰ অধ্যয়নৰ অন্তত **'অগ্রগতি নিৰীক্ষণ'** যোগে আগবঢ়োৱা প্রশ্নাৱলীয়ে অধ্যয়নৰ অগ্রগতি সম্পর্কে স্বপৰীক্ষণৰ সুবিধা প্রদান কৰিব। অধ্যয়নৰ লগে লগে উক্ত প্রশ্নাৱলীৰ উত্তৰসমূহ লিখি শেষত দিয়া **'অগ্রগতিৰ খতিয়ান'**ৰ সৈতে ৰিজাই চোৱাটো অধিক লাভদায়ক হ'ব। অধ্যায়টিত আলোচিত বিভিন্ন ধাৰণাসমূহৰ বিষয়ে বিস্তৃত অধ্যয়নৰ বাবে **'অধিক জানিবলৈ'** শিতানত উল্লেখ থকা গ্রন্থসমূহ সাৰথিস্বৰূপ। অধ্যায়বোৰৰ শেষত কেইটিমান 'আৰ্হি প্রশ্ন' তুলি দিয়া হৈছে। শেষৰ অধ্যায়টিৰ পাছত কেইখনমান 'প্রসঙ্গ পুথি'ৰ নাম উল্লেখ কৰা হৈছে। সেই কেইখন পুথিৰ সহায়েৰেই মূলতঃ এই পাঠ্যবিষয়ত উল্লেখ থকা অধ্যায়সমূহ প্রস্তুত কৰা হৈছে। আপোনালোকে বিশদভাৱে কোনো বিষয় জানিবলৈ হ'লে সেই কেইখন অধ্যয়ন কৰিব পাৰিব।

বিষয়সূচী

পৃষ্ঠা নং

অধ্যায় ১ ঃ **সমাজৰ উৎপত্তি আৰু বিকাশ** **৭-২৫**

সমাজৰ অর্থ আৰু সংজ্ঞা, সমাজৰ উৎপত্তি আৰু ইয়াৰ ক্রমবিকাশ, মানৱসমাজৰ প্রকৃতি, সমাজৰ উপাদান সমূহ, সমাজ বৈশিষ্ট্যসমূহ, সমাজৰ প্রকাৰ সমূহ

অধ্যায় ২ ঃ **সামাজিকচুক্তি তত্ত্ব -হবচ্** **২৬-৩৪**

মানৱ প্রকৃতি সম্পর্কে হবচ্ৰ দৃষ্টিভংগী, সমাজৰ উৎপত্তি, সামাজিক চুক্তি তত্ত্ব, সামাজিক চুক্তি তত্ত্ব সম্পর্কে হবচ্ৰ দৃষ্টিভংগী, ব্যক্তিৰ সমাজৰ সৈতে থকা সম্পর্ক

অধ্যায় ৩ ঃ **সামাজিক চুক্তি তত্ত্ব—লক** **৩৫-৪২**

মানৱ প্রকৃতি সম্পর্কে লকৰ দৃষ্টিভংগী, সামাজিক চুক্তি সম্পর্কে লকৰ ধাৰণা, সমালোচনা

অধ্যায় ৪ ঃ **সামাজিক চুক্তি তত্ত্ব—ৰুছো** **৪৩-৫৩**

মানৱ প্রকৃতি সম্পর্কে ৰুছোৰ দৃষ্টিভংগী, সামাজিক চুক্তি তত্ত্ব সম্পর্কে ৰুছোৰ দৃষ্টিভংগী, হবচ্, লক আৰু ৰুছোৰ তত্ত্বৰ সাদৃশ্য তথা প্রভেদ, সাধাৰণ ইচ্ছা সম্পর্কে ৰুছোৰ দৃষ্টিভংগী, সাধাৰণ মংগলৰ ধাৰণা

অধ্যায় ৫ ঃ **সামাজিক অনুষ্ঠান সমূহঃ পৰিয়াল, শিক্ষা আৰু ধর্ম** **৫৪-৭১**

সামাজিক অনুষ্ঠানৰ ধাৰণা, অর্থ আৰু সংজ্ঞা, বৈশিষ্ট্য,পৰিয়াল-বৈশিষ্ট্য, প্রকাৰ, কার্য্যাৱলী, শিক্ষা-শিক্ষাৰ সংজ্ঞা, শিক্ষাৰ কার্য্যাৱলী, ধর্ম -অর্থ আৰু বৈশিষ্ট্য, প্রকাৰ, মানৱ সমাজত ধর্মৰ ভূমিকা নাইবা কার্য্যাৱলী

অধ্যায় ৬ ঃ **ব্যক্তি আৰু সমাজ** **৭২-৮৭**

সামাজিক চুক্তি তত্ত্ব ,সামাজিক চুক্তি তত্ত্বৰ সমালোচনা,জৈৰিক তত্ত্ব, জৈৰিক তত্ত্বৰ সমালোচনা, দলীয় মনৰ তত্ত্ব, দলীয় মনৰ তত্ত্বৰ সমালোচনা, ব্যক্তি আৰু সমাজ ঃ সাম্প্রতিক বির্তক

অধ্যায় ৭ ঃ **অধিকাৰ আৰু কর্তব্য** **৮৮-১০১**

অধিকাৰ আৰু কর্তব্যৰ প্রকাৰসমূহ, অধিকাৰ আৰু কর্তব্যৰ ওপৰত গান্ধীবাদী মতামত, ধর্ম-সংকট বা কিংকর্ত্তব্য মীমাংসা, কর্তব্যৰ সংঘাত

অধ্যায় ৮ ঃ **সন্ত্রাসবাদ** **১০২-১১২**

সন্ত্রাসবাদৰ অর্থ আৰু সংজ্ঞা, সন্ত্রাসবাদৰ বিভিন্ন বিশ্লেষণ, সন্ত্রাস বাদৰ বৈশিষ্ট্য, সন্ত্রাসবাদী আৰু স্বাধীনতা সংগ্রামীৰ মাজৰ প্রভেদ